ଉଲ୍ଲାସ

ପ୍ରବେଶିକା
ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ

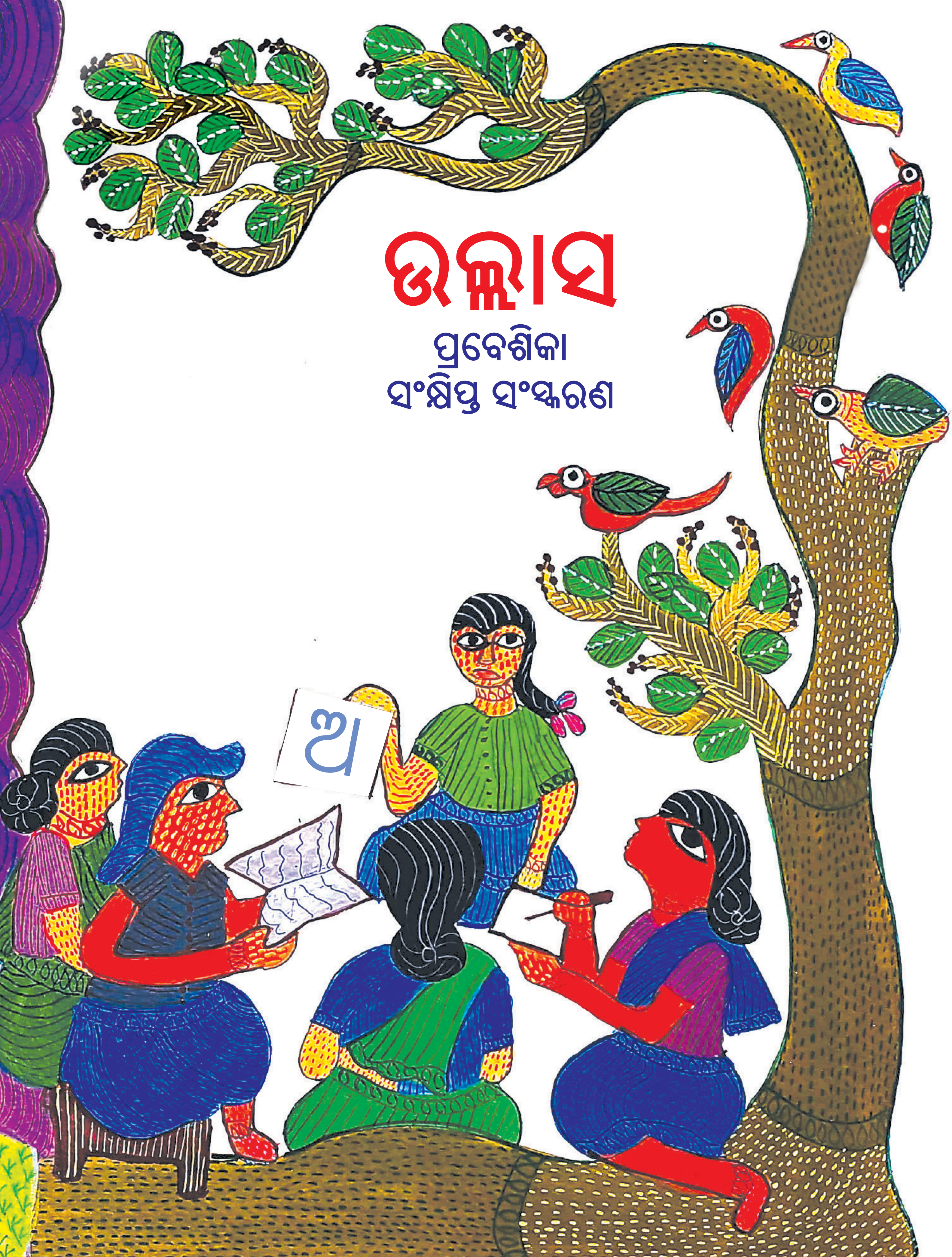

ପଢ଼ି ଲେଖି ଏବେ ପାରୁଛି ମୁଁ
ହିସାବ ବି କରି ପାରୁଛି ମୁ
କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବି କିଏ ସିଖେଇଲେ
ଜୀବନରେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବି

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
NEW INDIA LITERACY PROGRAMME

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
NEW INDIA LITERACY PROGRAMME

ଉଲ୍ଲାସ

ପ୍ରବେଶିକା

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ

विद्यया ऽमृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
NEW INDIA LITERACY PROGRAMME

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
NEW INDIA LITERACY PROGRAMME

ମୁଖବନ୍ଧ

ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି 15 ବର୍ଷ ବା ତଦୁର୍ଦ୍ଧ ବୟସର ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କୌଣସି କାରଣରୁ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିପାରି ନାହାଁନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ପଢିବା – ଲେଖିବା ସହ ସଂଖ୍ୟାର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି 2020 ର ସୁପାରିଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ, ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏପ୍ରିଲ୍ 2022 ରୁ ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ(ଯାହାର ଲୋକପ୍ରିୟ ନାମ ହେଉଛି "ଉଲ୍ଲାସ") ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରୌଢ ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ତ ଦିଗ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ। ଏହି ଯୋଜନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ମୌଳିକ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ ,ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ କୌଶଳ ,ବାଣିଜ୍ୟିକ ଦକ୍ଷତା, ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଦକ୍ଷତା ବିକାଶ ଏବଂ ନିରନ୍ତର ଶିକ୍ଷା

ନବ ଭରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ(New India Literacy Programme)ର ଦସ୍ତାବିଜରେ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ଯେ 2011 ଜନଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଦେଶରେ 15 ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ବୟସର ଅଣ-ସାକ୍ଷରଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ହେଉଛି 25.76 କୋଟି (ପୁରୁଷ 9.08 କୋଟି, ମହିଳା 16.68 କୋଟି) ଅଟେ । 2009-10 ରୁ 2017-18 ମଧ୍ୟରେ ସାକ୍ଷର ଭାରତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧୀନରେ 7.64 କୋଟି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସାକ୍ଷର ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିବା ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖି ଆକଳନ କରାଯାଇଛି ଯେ ଭାରତରେ ପ୍ରାୟ 18.12 କୋଟି ବୟସ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସାକ୍ଷର ନୁହଁନ୍ତି। ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି 2020, 2030 ସୁଦ୍ଧା 100% ସାକ୍ଷରତା ହାସଲ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିଛି ଏବଂ NCERT ରେ ଏକ ଜାତୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛି । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ଜାତୀୟ ତଥା ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ନିରନ୍ତର ଅନେକ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଛି।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ମୌଖିକ ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗାଣିତିକ ବୁଝାମଣା ସହିତ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନେଣ ଦେଣ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ପଢିବା -ଲେଖିବା ଓ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ ଶିଖିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ଯାହା ଏକ ଗୁଣାତ୍ମକ ଏବଂ ସମ୍ମାନଜନକ ଜୀବନଯାପନ ପାଇଁ ବାଟ ଖୋଲିଥାଏ ।

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି 2020 ର ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଶିକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟର ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧୀନରେ ଅଣ-ସାକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଲ୍ଲାସ ପ୍ରବେଶିକା (ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ) ର ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି। ଏହି ପ୍ରବେଶିକା ହେଉଛି, ଉଜାସ୍ ପ୍ରବେଶିକା (ଚାରି ଭାଗ) ର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ | ଏହି ପ୍ରବେଶିକା ଏକ ସମନ୍ୱିତ ରୂପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି, ଯେଉଁଥିରେ ଉଭୟ ଭାଷା ଏବଂ ଗଣିତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ | 7 ଟି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଭାବରେ ୭ ଟି ବିଷୟ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି ଯାହା ସାଧାରଣତ ଆମ ଚାରିପାଖରେ ଦେଖାଯାଏ | ଏହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି 'ପରିବାର ଏବଂ ପଡ଼ୋଶୀ', 'କଥାବାର୍ତ୍ତା', 'ଆମର ରହଣି ଓ ଚଳଣି, 'ଆମର ଆଖପାଖ', 'ଖାଦ୍ୟପାନୀୟ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ', 'ମତଦାନ' ଏବଂ 'ଆଇନଗତ ସୂଚନା' | ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପଢିବା, ଲେଖିବା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ ଶିଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି |ଏହି ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକ / ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିଖିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରିବେ | ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ବିନ୍ଦୁ, ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ଅଛି | ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସ୍ତର, ଦକ୍ଷତା, ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିବେଶକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖି ଏଗୁଡିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରିବ |

ପ୍ରବେଶିକା ରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମୌଳିକ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷଣ ବିନ୍ଦୁକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ ଲାଇନ୍ ମଡ୍ୟୁଲ୍ କିମ୍ବା ଭିଡିଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି, ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଦୀକ୍ଷା ପୋର୍ଟାଲ(DIKSHA PORTAL)ରେ ଉପଲବ୍ଧ | ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିଖିବା ଶିଖାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ |

ପରିଷଦର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ ତଥା ଅଧ୍ୟାପିକା, ପ୍ରବେଶିକା ଏବଂ ଗାଇଡ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଜଡିତ ପ୍ରକଳ୍ପ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ପରିଷଦ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି | ସେହି ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ସଂଗଠନମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କୃତଜ୍ଞତା, ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନେବାରେ ଆମକୁ ଉଦାର ଭାବରେ ସମର୍ଥନ କରିଛନ୍ତି | ଏହି ପ୍ରବେଶିକା ଗୁଡିକୁ ଆହୁରି ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ଆମେ ଆପଣଙ୍କର ପରାମର୍ଶକୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଛୁ |

ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୨ ୦ ୨ ୩ ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ |

ଦୀନେଶ
ପ୍ରସାଦ ସାକଲାନି

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ
ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ
ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ

ଉପକ୍ରମଣିକା

ସାକ୍ଷର ହେବା, ପଢିବା, ଲେଖିବା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଏକ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା, ଯାହା ଏକ ସମ୍ମାନଜନକ ଜୀବନଯାପନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ | ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି 2020 ର ସୁପାରିଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ, ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଯାହାର ଲୋକପ୍ରିୟ ନାମ ହେଉଛି 'ଉଲ୍ଲାସ'(ULLAS-Understanding Lifelong Learning for All in Society-ସମାଜରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଆଜୀବନ ଶିକ୍ଷା କୁ ବୁଝିବା) ଅଟେ। ଏହି ଯୋଜନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି- ୧୫ବର୍ଷ କିମ୍ବା ୧୫ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷର କରିବା ଯେପରି ସେମାନେ ଦୃଢ଼ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହୋଇ ସମାଜର ବିକାଶରେ ସହଯୋଗ କରିପାରିବେ |

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି 2020 ର ସୁପାରିଶ ଅନୁଯାୟୀ, ନବ ଭାରତ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପାଞ୍ଚଟି ଉପାଦାନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ - 1) ମୌଳିକ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ2) ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ କୌଶଳ 3) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା, 4)ବାଣିଜ୍ୟ କୌଶଳ 5) ନିରନ୍ତର ଶିକ୍ଷା | ଅଣ-ସାକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ଉଲ୍ଲାସ (ULLAS)ନାମକ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରବେଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି | ଏହି ପ୍ରବେଶିକା ,ସମନ୍ୱିତ ରୂପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି, ଯେଉଁଥିରେ ଉଭୟ ଭାଷା ଏବଂ ଗଣିତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ | ଏହି ପ୍ରବେଶିକା, ଭାଷା ଏବଂ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଉପରେ ଆଧାରିତ | ଏହି ପ୍ରବେଶିକାର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ସେହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ଯାହା କୌଣସି ବୟସ୍କଙ୍କ ଜୀବନ ସହିତ ଜଡିତ | ଏହି ବିଷୟଗୁଡିକ ହେଉଛି ପରିବାର ଏବଂ ପଡ଼ୋଶୀ, 'କଥାବାର୍ତ୍ତା', 'ଆମର ରହଣି ଓ ଚଳଣି, 'ଆମର ଆଖପାଖ', 'ଖାଦ୍ୟପାନୀୟ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ', 'ମତଦାନ' ଏବଂ 'ଆଇନଗତ ସୂଚନା' ,ସମୟ, ଡିଜିଟାଲ୍ ସଂଖ୍ୟା , ବ୍ୟାଙ୍କ, କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର, ପରିବେଶ ଏବଂ ସାଇବର ସୁରକ୍ଷା ସଚେତନତା ଇତ୍ୟାଦି | ଉଲାସ୍ ପ୍ରବେଶିକାରେ ଭାଷା ଦକ୍ଷତା ଏବଂ ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ଏହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରେ ଏକାଠି ନିଆଯାଇଛି | ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, 'ପରିବାର ଏବଂ ପଡ଼ୋଶୀ' ପାଠ୍ୟରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପରିଚିତ ଶବ୍ଦର ପରିଚୟ, ଶବ୍ଦ ପଠନ ଏବଂ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନିବା (ଅ , ଆ, ନ,ସ,ର , ବ) ଏବଂ ଗଣିତରେ ୧ ରୁ ୨୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନଟ କରିବା, ପଢିବା ଏବଂ ଲେଖିବା ଶିଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି | ସେହିଭଳି, 'ମତଦାନ' ପାଠରେ, ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା (କ୍ଷ,ଘ,ଧ, ଡ, ଢ଼), ଶବ୍ଦ, ବାକ୍ୟ ଏବଂ ଗଣିତରେ ସମୟ ଦେଖିବା (12 ଘଣ୍ଟିଆ ଏବଂ 24 ଘଣ୍ଟିଆ) ଏବଂ ବ୍ୟବହାର କରିବା | କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର, ସମୟ ସାରଣୀ, ରେଳ ଟିକେଟ୍, ଡିଜିଟାଲ୍ ସଂଖ୍ୟାର ଚିହ୍ନିବା ଏବଂ ଲେଖିବା ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି | ଏହିପରି ଉଲାସ୍ ପ୍ରବେଶିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏବଂ ଗଣିତକୁ ଏକତ୍ର ସମନ୍ୱିତ କରିଛି। ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିଜେ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖି ସେମାନଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ |

ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ଯେ ଏହି ପ୍ରବେଶିକା ପଢ଼ିବା, ଲେଖିବା ଏବଂ ଗଣିତ ଶିଖିବାରେ, ଅଣ-ସାକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସହାୟକ ହେବ |

ବିଷୟବସ୍ତୁର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ର ସମସ୍ତ ପରାମର୍ଶକୁ ଆନ୍ତରିକତାର ସହିତ ଆମନ୍ତ୍ରିତ କରୁଛୁ।

ନଭେମ୍ବର, 2023
ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ଉଷା ଶର୍ମା
ଜାତୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର ସେଲ୍
NCERT ପ୍ରଫେସର ଏବଂ ଇନଚାର୍ଜ |

ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ

राष्ट्ीय धि ा नीधत 2020 'सभी के धलए धि ा' (प्रौढ़ ा) की ध्ुंओ कंदे धरि्यान्वयन हदेतु **नव भारत सा तर्ा कार््यम** राष्ट्ीय स्तर पर धवधवि प्कार की धणोक सामेग्री कदे धनमे्षणो का उल्लदेख धकया ग्या है। राष्ट्ीय धि ा नीधत 2020 मे् एक घटक कदे रूप मे् बुधन्यादी सा रता एव संख्या-ज्ान पर बल धद्या ग्या है ाथ ही जीवन सदे जुड़दे महत्वपूणे् जीवन कौशलों पर धविदेर् ध्यान केंधित करती है। नव भारत सा रता कार््यम् पांच घटक धनददेशित करता है धजसकदे धलए 'उल्लास' (ULLAS) को एक ऐसदे माध्यम कदे रूप मे् देखा जा रहा है जो धिदे पढ़ना-धलखना सीखनदे कदे धलए अनदेक संभावनाओ कदे द्ार खोलता है। इसी को ध्यान मे् रखतदे हुए 'उल्लास' प्वदेधिका (स्ध रूप) का धनमे्षण धकया ग्या है जो बधुन्यादी सा रता संख्या-ज्ान व अधिग सीखनदे कदे प्धतफलों को प्ा दे करनदे मे् सहायक है। इसमे् पढ़ना और धलखना साथ-साथ होता है यानी भार्ा और गधणोत एकीकृत रूप मे् चलती है। सात अध्यायों मे् धवभक्त उल्लास प्वदेधिका मे् बुधन्यादी सा रता संख्या ज्ान कदे साथ-साथ जीवन कदे महत्वपूणे् कौशलों, जैसदे – स्वास्मेतदान, क़ानूनी जानकारी, धवत् ीय सा रता, धडधजटल सा रता, लोक जीवन आधद को स्थान धद्या ग्या है।

बधुन्यादी सा रता संख्या ज्ान सभी कदे धलए धि ा (प्रौढ़ ा) का एक महत्वपूणे् धहस्सा है। इसका उद्देश्य 15 वर्ष अथवा उससदे अधिक उम्र कदे धि ाध्थ्यों को सा र बनाना है जो धकन्हीं कारणों सदे धलदेधकन अ र ज्ान सदे अनजान है। नव भारत सा रता कार््यम मे् अपदेधषत पढ़नदे-धलखनदे व संख्या ज्ान कदे कौशल को हमे् उन धि ाध्थ्यों तक लदेकर जाना है जो धकन्हीं कारणों सदे स्कूल नहीं जा पाए और धि ा सदे दूर रहदे। ये वदे धि ाथ्ी हैं जो सम्भवतः धकसी भी स्तर पर थोड़ा बहुत पढ़ना जानतदे हों इसधलए पढ़नदे-पढ़ानदे की इस प्धरि्या मे् हमारदे धि ाथ्ी अलग-अलग स्तर पर हो सकतदे हैं।

यह ध्यान मे् रखनदे की बात है धक यदे धि ाथ्ी जीवन का एक अनुभव रखतदे हैं और यदे कुशल कारीगर भी हों। सम्भव है धक यदे धि ाथ्ी हमे् धकसी प्कार कदे काम मे् द्ारा आजीधवका चलातदे हों। यदे घर और घर कदे बाहर की धजम्मेदारी उठानदे वालदे व्यधक्त भी हों। हमारा उद्देश्य यह है धक हमे् उनकदे जीवन को सा रता की रोशनी सदे प्काधित करें और उनकदे जीवन को गुणवत्तापूणे् बनानदे मे् सहयोग करें। वदे पढ़नदे-धलखनदे और गधणोत समेझ कदे द्ारा अपनदे अनुभवों सदे ज़्यादा सीख पाएँ, सोच और समेझ कदे दायरदे को अधिक गहन एवं धवस्तृत कर पाएँ। साथ ही वदे अपनी मे ाओं का धवकास व उपयोग अपनदे जीवन को बदेहतर बनानदे मे् कर पाएँ धजससदे दे व समाज का उत्थान भी हो पाए।

धि ाध्थ्यों को पढ़ना-धलखनदे धसखानदे कदे दौरान ्यह ध््यान रखदें –

- इस प्वदेधिका का उद्देश्् धनु्यादी साक्षरता और संख्या ज्ान सदे िाध्थ्यों को अवगत कराना ह।ै साथ ही उन्हें इस ज्ान सदे जोड़ना ह।ै
- ्यदे धि ा्थी 15 वर््ष अथवा उससदे अधिक आ्यु कदे हैं उनका अपना अनुभव का भडंार है। ्यह भी संभव ह ैधक उनकदे पास हमसदे अधिक अनुभवों का भडंार हो। इसधलए उनकदे अनुभवों का सममान करदें, उन्हें आदर दें और उनकी बातों को ध््यानपूव्षक सुनें।
- वदे अपनदे रोज़मरा्ष कदे का्य्ष स्व्ं अपनदे दम सदे कर लदेतदे हैं इसधलए उनकी कुशलता की सराहना अवश््य करें।
- ध््यान रखें धक पढ़नदे-धलखनदे की प्रधरि्या मदें तभी धदलचसपी लाएँगदे जब उन्हें पढ़ना उप्योगी लगदेगा। इसधलए पूरी तै्यारी कदे साथ पढ़ाएँ और ज़्यादा सदे ज़्यादा जीवन सदे जुड़दे अनुभवों को उदाहरणों की तरह समझानदे मदें इस्तदेमाल करें।
- ्यदे धि ा्थी धहंदी भार्ा समझतदे और बोलनदे में हैं, वदे इस भार्ा का प््योग अपनी बोलचाल मदें करतदे हैं। इसधलए ध््यान रखें धक इस भार्ा ज्ान का प््योग कर हम उन्हें पढ़ना-धलखना धसखानदे हैं। धि ा्थी कदे पास गधणत का मौधखक प््योग करनदे की कुशलता और गणना करनदे कदे अनौपचाररक तरीकदे हैं लदेधकन उन्हें अंकों की पहचान न हो और गधणती्य समस््याओं को हल करनदे मदें कधठनाई होती हो। आपको उन्हें अंक-ज्ान सदे जोड़ना ह ै- उनकी गधणती्य समझ को मजबूत बनानदे हैं।
- पाठों को धचत्ों, कहाधन्यों, पोस्टर आधद कदे द्ारा पढ़ानदे का प््यास करें। धचत् पठन, पोस्टर पढ़ना व अनुमान लगाना, धचत्ों को ददेखकर उसकदे नीचदे धलखदे िबदों को अनुमान सदे पढ़ना, पढ़ना सीखनदे-धसखानदे कदे तरीकदे हैं, धचत् रूप में एक सदे अधिक धचत्ों में भी हो सकती है और एक पूरी प्रधरि्या ्या घटना भी। आवश््यकता कदे अनुसार धचत्ों का इस्तदेमाल धवधभन्न तरीकों सदे धक्या जा सकता है, जैसदे धचत् पर बातचीत की जा सकती है, धचत् मदें उपलबि/दी गई जानकारी पर चचा्ष की जा सकती है, धचत् द्ारा अनुमान लगाकर कोई कहानी बनाई/बनवाई जा सकती है। प्वदेधिका मदें भी धचत् ददेखकर अनुमान लगाकर पढ़नदे कदे अवसर धदए गए हैं, जैसदे- मकान का धचत् ददेखकर *मकान* िबद का अनुमान लगाना और पढ़ना, पररवार कदे लोगों का धचत् ददेखकर *पररवार* िबद का अनुमान लगाना और पढ़ना आधद।

बधुन्यादी साक्षरता

- हमारदे धि ाध्थ्यों का पररवदेि िबदों सदे समृद्ध है, इसधलए आपको इसका इस्तदेमाल करतदे हुए उन्हें पढ़ना और धलखना सीखनदे मदें मदद करनी होगी। इसकदे धलए हम बुधन्यादी िबदों/पोस्टर द्ारा उनमदें आए िबदों और वणषों की पहचान करनदे पर बल देंगदे।

- हमे भार्ा को पूणोष्प मेे बोलतदे और सीखतदे हैं, न कहीं भी शिब्दों को तोड़कर ्या जोड़कर पढ़ना-धलखना नहीं धसखा्या जा सकता ह।ै इसधलए पढ़ना-धलखना धसखानदे कदे दरौरान ्यह ्याद रखें धक शिब्दों और वाक््यों की मेदद सदे अ   र की पहचान कर शिब्दों को पढ़वानदे का कामे धक्या जाए। जैसदे ‘मे’ अ   र की समेझ बनानदे कदे धलए शिब्द धजनमेे इस अ्योग हुआ ह ैउन्हें धदखाना और पढ़वाना, जैसदे *आम, म्ाला, माचिस, टमाटर* आधद।

- भार्ा एक सांदभ्ष (Context) मेे अपनी समेझ बनाती है। भार्ा सांदभ्ष मेे कदे साथ हीधलखना-पढ़ना धसखा्या जाए। धबना सांदभ्ष कदे भार्ा का अ्थ्ष समेझ पाना सभांव नहीं ह,ै जैसदे – शिब्द का अकदेलदे प््योग हो तो ्यह समेझनदे मेे मुश्धकल है धक हमे औज़ार की बात कर रहदे हैं ्या धकसी कदे जवाब की। वहीं वाक््य मेे इसका प््योग (जैसदे – पहदेली का हल मेझुदे धमेल ग्या) इसकदे अ्थ्ष की सटीकता व सही समेझ बनान दे मेे पढ़नदे वालदे की मेदद करता है। वणोष्मोला कदे द्ारा भी अ   र ज्ान व अ   र की समेझ का धवकास करनदे का कामे धक्या जा सकता है पर पहल दे अ   र शिब्दों मेे धदखाकर, बोलकर बता्या जाए और पहचान करवाई जाए। उसकदे बाद ही वणोष्मोला द्ारा पहचान को मेज़बूत धक्या जाए। इससदे भार्ा का शिब्द भांडार, धजसका इस्तदेमोल धि   ा्थथी अपनदे धदन-प्रधतधदन कदे जीवन मेे रोज़ करतदे हैं, उससदे जोड़कर पढ़नदे का प््यास करेंगदे।

- हमे प्वदेधिका मेे अ दे सा्थ्थी अलग-अलग मोत्ाओं को जोड़कर उनकी पहचान करना धसखा रहदे हैं। इससदे अ   र-ध्वधन सांबांध समेझनदे मेे धि   ा्थथी को आसानी होगी और समेझ भी धवकधसत होगी। जैसदे *–प, पा, चप, पी* आधद।

- भार्ा-खदेलों कदे द्ारा भी पढ़ना-धलखना धसखानदे मेे मेदद धमेलदेगी। साथ ही अ   र की सपष्ट समेझ धवकधसत होगी धजससदे पढ़नदे धलखनदे मेे आसानी होगी,उदाहरणो क दे धलए एक सदे अधिक अ   रों का प््योग करतदे हुए शिब्द बनाना और पढ़ना, शिब्दों को बोलना, पढ़ना-धलखना जैसदे खदेल।

- अ   र जाल का प््योग करकदे भी अ   र मोत्ा की पहचान और शिब्दों की समेझ को और धवकधसत धक्या जा सकता ह।ै अ   र जाल - धनमेोष्णो शिब्दों की पहचान करनदे का एक अच््छा धवक्लप है। प्वदेधिका मेे कई जगह भार्ा खदेल धदए गए हैं जहाँ शिब्दों को पहचाननदे का कामे व उन्हेें पहचान कर घदेरा लगानदे का कामे धद्या ग्या ह।ै

- सांख््या ज्ान को भार्ा कदे साथ ही जोड़कर पढ़ानदे कदे धलए प्वदेधिका मेे भार्ा और गधणोत को एक साथ मेे सधम्मेधलत धक्या ग्या ह।ै

बुधन्यादी सांख््या ज्ान

- सांख््या ज्ान सदे धि   ा्थथी पहलदे सदे पररधचत होंगदे, क््योंधक वदे इसदे अपनदे दैधनक जीवन मेे बोलतदे, सुनतदे, ददेखतदे और करतदे होंगदे, चाहदे वह रुप्यों का लदेन-ददेन हो, सामोन खरीदना हो, सधब्ज़याँ खरीदना ्या बदेचना हो,

सामोन धगनना हो आधद। इन सभी कामों मे संख्या ज्ञान की आवश्यकता पड़ती है। इसधलए पहले धि   संख्या की धकतना जानतदे और प्रयोग करतदे हैं। उसकदे बाद ही आगदे की कक्षा करें।

• हमे अपनदे आस-पास मेरौज़ूद वस्तुओं का उप्योग संख्याओं की पहचान करवानदे कदे धलए कर सकतदे हैं, जैसदे मोबाइल का इस्तदेमोल अंकों की पहचान करनदे कदे धलए कर सकतदे हैं। धक बाजार सभी दैधनक जीवन की ज़रूरतों सदे जुड़ा है और बाज़ार सदे सामोन खरीदनदे, बदेचनदे कदे उदाहरणों सदे अच्छदे सदे समेझ बना सकें गदे और समेझेंगदे धक पढ़ना-धलखना हमोरदे जीवन को आसान बनानदे में सहायक है। प्वदेधिका में भी इसी तरह बाज़ार कदे उदाहरणों कदे साथ संख्या ज्ञान सदे पररधचत करवानदे का प्रयास धक्या ग्या है।

• कुछ धि   ाध्थ्यों को वस्तुओं को धगननदे का ज्ञान हो सकता है, इसधलए वस्तुओं को धगनकर संख्या की पहचान करवाएँ। संख्या सदे अवगत होनदे कदे बाद ही वदे बाकी गधणोतीय अविारणोओं को समेझ और सीख सकें गदे।

• गधणोतीय अविारणोओं को और मेज़बूत करनदे कदे धलए दैधनक जीवन सदे जुड़दे उदाहरणो ज़्यादा सदे ज़्यादा दें और उन्हें गधणोतीय अविारणोओं सदे पररधचत करवानदे कदे धलए भी दैधनक जीवन सदे जुड़दे ज़्यादा सदे ज़्यादा उदाहरणो दें।

• जोड़ व घटा जैसी गधणोतीय अविारणोओं को वस्तुओं कदे साथ धसखाएँ, जैसदे- तीन में चार को जोड़ना या धमेला, इसदे धदखानदे कदे धलए एक जैसी तीन वस्तुओं में उसकदे जैसी चार वस्तुओं को धमेलाकर धदखाएँ और धगननदे को कहें। उसी तरह घटानदे में वस्तुओं को हटाकर धगननदे कदे धलए कहें।

• प्वदेधिका में रुपयों कदे द्वारा भी जोड़ना और घटाना धसखा्या ग्या है धजससदे जोड़ व घटा की गधणोतीय अविारणोा को भी समेझा जा सकदे और रुप्यों की समेझ पर भी कामे धक्या जा सकदे। धि   ाध्थ्यों कदे साथ रुपए लदेन-ददेन की एक छोटी गधतधवधि भी करवाई जा सकती है धजससदे उन्हें रुपए कदे लदेन-ददेन की समेझ और जोड़ व घटा की गधणोतीय अविारणोा साथ-साथ समेझाई और धसखाई जा सकदे।

• कहानी व गीत कदे द्वारा भी गधणोतीय अविारणोओं को समेझानदे का प्रयास धक्या जा सकता है। इकाई, दहाई जैसी अविारणोाओं को समेझानदे कदे धलए दैधनक जीवन सदे जुड़दे अनुभव लदेनदे का प्रयास करें। धजससदे धि   ाध्थी इसदे आसानी सदे समेझ पाएं। अलग-अलग वस्तुओं कदे बंडल बनवाकर भी इस अविारणोा को समेझा्या जा सकता है। इससदे धि   ाध्थ्यों को समेझनदे में आसानी भी होगी, क्योंधक वदे इसका इस्तदेमोल अपनी धनजी धज़ंदगी में करतदे होंगदे।

• प्वदेधिका में गुणोा की अविारणोा को धसखानदे कदे धलए जोड़ की समेझ का प्रयोग धक्या ग्या है। इससदे न धसर्फ़ जोड़ की समेझ पक्की होगी बधल्क गुणोा को समेझाना भी आसान होगा। इसकदे साथ यह भी ज़रूरी है धक वस्तुओं कदे साथ गुणोा को समेझा्या जाए, जैसदे- चार गुणोा समेझानदे कदे धलए एक वस्तु को चार बार धदखाएँ। इसी तरह 2 × 2 धदखानदे और समेझानदे कदे धलए वस्तुओं को दो अलग-अलग समेूह में रखना और धगनकर बताना।

- मोपन की अवि◌ारणोा को वज़न, तरौल, ठोस व तरल पदा्थेंा◌े◌ं अलग-अलग मोपनदे कदे तरीकों कदे बारदे मे◌ं बातचीत कदे द्◌ारा समेझाएँ। धि सामोान्◌ा रूप सदे समे्यमोपनदे की इकाइ्यों को सुनतदे हैं और इनसदे कुछ-कुछ पररधचत भी होंगदे। हमोारा उद्देश्य्ह है धक जो जानकारी धि ◌ाध्थ्यों कदे पास है, उसको जान◌े◌ं और धफर उससदे जोड़तदे हुए उन्हें मोपन की इकाइ्यों सदे पररधचत करवाएँ।

- अलग-अलग आकार कदे बत्षनों का इस्तदेमोाल करकदे इकाइ्यों की पहचान व धकस तरह की वस्तु कदे धलए हमे धकस इकाई का इस्तदेमोाल करतदे हैं, इस पर बातचीत कर◌े◌ं। इकाई बदलनदे कदे बारदे मे◌े◌ं भी इसी तरह बात की जा सकती ताधक इकाइ्यों की समेझ को धवकधसत धक्या जा सकदे। अगर कोई सब्ज़ी बदेचनदे का कामे करता है तो उस व्◌्यधति सदे मेंाप बताकर, बाट धदखाकर भी धकलोग्◌ामे और ग्◌ामे की समेझ बनानदे मे◌े◌ं मेदद करदें। इसी तरह दूध मोापनदे कदे बत्षनों को धदखाकर लीटर की समेझ बनानदे मे◌े◌ं मेदद की जा सकती ह◌ै।

- समे्य ददेखना धसखानदे कदे धलए प्वदेधिका मे◌ें सुई वाली और धडधजटल, दोनों घधड़्यों का उदाहरण दोकर बात की गई है। कोधिि करें धक समे्य ददेखना धसखानदे कदे धलए एक दीवार घड़ी को धि◌ाध्थ्यों कदे सामोनदे रखदें, सुइ्यों की पहचान और सुइ्यों को घमुाकर समे्य बदल-बदल कर, समे्य ददेखना धसखाएँ और उन्हें घड़ी ददेखकर समे्य बतानदे को कहें। इससदे समे्य सीखना मेज़देदार भी होगा और उसकी समोझ भी बनदेगी।

- अलग-अलग सन्दभ्ष मे◌ें धडधजटल घड़ी की धि◌ाध्थ्यों कदे ज़रूर लाएँ ताधक वदे धडधजटल संख्याओं को पढ़ना सीख पाएँ और धडधजटल तराज़ू, घड़ी आधद को आसानी सदे पढ़ पाएँ।

- 12 घंटदे और 24 घंटदे की घधड़्यों को पढ़नदे कदे अलग-अलग तरीकदे हैं इसधलए 24 घंटदे की घड़ी को कैसदे पढ़ा जाता है, इस पर बात कर◌े◌ं और उसदे पढ़नदे कदे तरीकदे ज़रूर बताएँ। ट्देन कदे धटकट का इस्तदेमोाल कर 24 घंटदे की घड़ी को पढ़ना धसखा्या जा सकता ह◌ै।

- क◌ैलेंडर को पढ़ना और ददेखना धसखानदे कदे धलए धि◌ाध्थ्यों को कैलेंडर धदखाएँ और मेहीनों कदे नामे और धदनों को पढ़ना धसखाएँ। धि◌ाध्थ्यों को कैलेंडर ददेखकर मेहीना और धदन बतानदे का कामे दें धजससदे वदे इसका इस्तदेमोाल कर◌ें और पढ़◌ें। ◌ाध्थ्यों को बता्या जा सकता है धक वदे अपनदे दैधनक जीवन मे◌े◌ं क◌ैलेंडर का प्◌्यादेग कैसदे करत

- सधं्ष प्वदेधिका मे◌े◌ं मोहत्वपूण्ष करौि◌ल सदे संबंधित धवर्◌्य, जैसदे- बैंक जानकारी, खान-पान और सदेहत, धडधजटल दुधन्या आधद को ि◌ाधमेल धक्या ग्या है। इन धवर्◌्यों सदे जुड़दे अन्◌्य मेहत्वपूण्ष धवर्◌्य, जैसदे - मेतदान, बैंक खाता सबंि◌ी जानकारी; साइबर सुरक्षा पर बातचीत कदे धलए अवसर धदए गए हैं। चदेक बुक, जमो पचथी आधद को धि◌ाध्थ्यों कदे साथ साझा करकदे उन्हें पढ़ना और भरना धसखाएँ।

ପ୍ରବେଶିକା ରଚନା ସମିତି

ପରାମର୍ଶ

ଦୀନେଶ ପ୍ରସାଦ ସକଲାନି, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, N.C.E.R.T. ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ଶ୍ରୀଧର ଶ୍ରୀବାସ୍ତବ, ଯୁଗ୍ମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, NCERT, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ ।

ସମୀକ୍ଷା ସମିତି

ଆୟୁଷ୍ମାନ ଗୋସ୍ୱାମୀ, ପ୍ରଫେସର ତଥା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ଆଞ୍ଚଳିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ଅଜମେର, ରାଜସ୍ଥାନ

କଞ୍ଚନ ଦେଓରାରୀ, ଅତିରିକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, SCERT,ଦେହରାଦୂନ,ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ

ଚାନ୍ଦ କିରନ ସଲୁଜା , ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ,ସଂସ୍କୃତ ପଦୋନ୍ନତି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ପ୍ରଶାନ୍ତ ପାଣ୍ଡେ, ସହକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, SCERT, ରାୟପୁର, ଛତିଶଗଡ

ସଞ୍ଜୀବ କୁମାର, ପୂର୍ବତନ ପ୍ରିନ୍ସପାଲ୍, DIET, ଆର.କେ. ପୁରମ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ସତ୍ୟବୀର ସିଂ, ପ୍ରିନ୍ସପାଲ୍, ସରକାରୀ ଇଣ୍ଟର କଲେଜ, ବାଗପତ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ

ଉଷା ଶର୍ମା, ପ୍ରଫେସର ତଥା ଇନ୍-ଚାର୍ଜ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର-ସେଲ୍ , NCERT, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ରଚନା-ସମିତି

ଅମନ ଗୁପ୍ତା, ପରାମର୍ଶଦାତା, ଜାତୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର-ସେଲ୍, NCERT, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ |

ଅକ୍ଷୟ କୁମାର ଦୀକ୍ଷିତ, ମେଣ୍ଟର ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ, ଦିଲ୍ଲୀ

କୃତ ପ୍ରସାଦ, ପ୍ରଧାନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ମଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଗୌଡାପୁର, ଚଣ୍ଡୀ, ନାଳନ୍ଦା, ବିହାର

କୁବେର କୁରେଶି, ପୂର୍ବତନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ସ କେନ୍ଦ୍ର, ଜାମିଆ ମିଲିଆ ଇସଲାମିଆ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ନିଶାତ ଫାରୁକ୍, ପୂର୍ବତନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ରାଜ୍ୟ ସଂସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର, ଜାମିଆ ମିଲିଆ ଇସଲାମିଆ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ମଞ୍ଜୁଲା ମଥୁର, ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର, CIET- NCERT, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ୟସ୍ମିନ୍ ଆଶ୍ରାଫ୍, ପରାମର୍ଶଦାତା, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର - ସେଲ୍, ଏନସିଆର୍ଟି, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ "

ଭର୍ଶା ସିଙ୍ଘଲ, ଜୁନିଅର ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଫେଲୋ, ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, NCERT ,ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ଶିବା ଶ୍ରୀବାସ୍ତବ, ଜୁନିଅର ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଫେଲୋ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର-ସେଲ୍, NCERT,ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ସତ୍ୟବୀର ସିଂ, ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ, ସରକାରୀ ଇଣ୍ଟର କଲେଜ, ବାଗପତ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ

ସୁମନ ସିଂ, ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ, ମଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଛପରା, ବିହାର

ସୋନାଲି, ଜୁନିଅର ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଫେଲୋ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର-ସେଲ୍, NCERT, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ସଦସ୍ୟ ସଂଯୋଜକ

ଉଷା ଶର୍ମା, ପ୍ରଫେସର ତଥା ଇନ୍-ଚାର୍ଜ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର-ସେଲ୍ , NCERT, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

କୃତଜ୍ଞତା

ପରିଷଦ ,ସମସ୍ତ ଚିତ୍ରକରଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ଯାହାର ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପୁସ୍ତକରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଛି। ବହିରେ ଚିତ୍ରାଂକନ ପାଇଁ ପରିଷଦ, ଶଶି ଶେଟେ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ, ସୁନୀତା, ଲୋକ ଚିତ୍ରକାର (ମାଣ୍ଡନା ଶୈଳୀ), ଜୟପୁର, ରାଜସ୍ଥାନ; ସୁଭାଷ ଭ୍ୟାମ, ଲୋକ ଚିତ୍ରକାର (ଗୋଣ୍ଡ ମୂରଲୀ ଶୈଳୀ), ଭୋପାଳ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ: ମାନସିଂ ଭ୍ୟାମ, ଲୋକ ଚିତ୍ରକାର (ଗୋଣ୍ଡ ମୁର୍ତ୍ତି ଶୈଳୀ), ଭୋପାଳ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ; ପ୍ରଶାନ୍ତ ସୋନି, ଉଦୟପୁର, ରାଜସ୍ଥାନ; ସାଗର ଅରଙ୍କାଲେ, ନୋଏଡା, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ: ଶୁଭମ୍ ଲାଖେରା, ଚାନ୍ଦେରୀ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ହବିବ ଅଲି, ଗ୍ୱାଲିଅର୍, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅବୀରା ବୃନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ: ଜିତେନ୍ଦ୍ର ଚୌରାସିଆ, ଦେୱାସ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ହରିମ ପାଟିଦାର, ଧର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ: ରୁଚିନ୍ ସୋନି, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ: ମାୟୁଖ ଘୋଷ, କୋଲକାତା, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଝା, ମଧୁବାଣୀ, ବିହାର, ରାଧାଶ୍ୟାମ ରାଉତ, ଭୁବନେଶ୍ୱର,ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ଶ୍ରେୟାସି ଦତ୍ତ, ମଧୁବାଣୀ, ବିହାରକୁ ବିଶେଷ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି।

ପରିଷଦ, ପ୍ରବେଶିକାର ଆବରଣ ଫର୍ଦ୍ଦ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ପାଇଁ,ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାବାଇ ବ୍ୟାମ, ଲୋକ ଚିତ୍ରକର (ଭଗବାନ ମୂରଲୀ ଶୈଳୀ), ଭୋପାଳ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଙ୍କୁ ପରିଷଦ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି

ପରିଷଦ, ଭାରତର ନିର୍ବାଚନ ଆୟୋଗ, ଜାତୀୟ ମତଦାନ ସେବା ପୋର୍ଟାଲ, ଭାରତୀୟ କୃଷି ଅନୁସନ୍ଧାନ କେନ୍ଦ୍ର, ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ଏବଂ ଅଧିକାରିତା ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ, ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜନ-ଧନ ଯୋଜନା, ଜାତୀୟ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପରିଚାଳନା ପ୍ରାଧିକରଣ, ଜାତୀୟ ସାକ୍ଷରତା ମିଶନ ପ୍ରାଧିକରଣ, ରାଜ୍ୟ ସଂଶୋଧନ କେନ୍ଦ୍ର, ଇନ୍ଦୋର ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଛି, ଯାହାର ୱେବସାଇଟରୁ ପ୍ରବେଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଚିତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା।

ପରିଷଦ, ପ୍ରବେଶିକାର ବିକାଶର ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସହାୟତା ପାଇଁ:ଜାତୀୟ ସାକ୍ଷରତା କେନ୍ଦ୍ର – ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ର Dr. Bani Bora, ବରିଷ୍ଠ ପରାମର୍ଶଦାତା ରୋହିତ ନେଇନୱାଲ, ପରାମର୍ଶଦାତା; ଜ୍ୟୋତି ତିୱାରୀ, ଜୁନିଅର ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଫେଲୋ; ପ୍ରିୟଙ୍କା, ଆୟାଜ ଅହମ୍ମଦ ଅନସାରୀ, D.T.P. ଅପରେଟର, ମହମଦ ଅତୀର, ତରୁଣ କୁମାର ନୋଗିଆ, ଗ୍ରାଫିକ୍ ଡିଜାଇନର୍ ଏବଂ ଜିତେନ୍ଦ୍ର, ଟାଇପିଷ୍ଟଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି | ପରିଷଦ, ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, NCERT ର ସପନା ଟାଇପିଷ୍ଟଙ୍କ ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞ, ଯାହାର ସହଯୋଗ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା |

ପରିଷଦ, ପ୍ରକାଶନ ବିଭାଗରୁ ମିଳିଥିବା ସହଯୋଗ ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି|

ସୂଚୀପତ୍ର

ମୁଖବନ୍ଧ
ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଇ ପଦ ।
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାବେଳେ ଧ୍ୟାନ ରଖିବାକୁ ଥିବା କଥା ।
ପ୍ରବେଶିକା ନିର୍ମାଣ ସମିତି
କୃତଜ୍ଞତା

୧. ପରିବାର ଓ ପଡୋଶୀ ୨-୧୭

- ଅ ,ଆ,ନ, ପ, ସ, ର, ବ
- ୧ ରୁ ୨୦ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନିବା, ପଢିବା ଓ ଲେଖିବା ।

ଆସ ବାଦଲ(କବିତା)

୨. କଥାବାର୍ତ୍ତା ୧୮-୩୭

- ଇ, ଈ, ବ, ତ, ମ, ଖ, ଟ, ଚ
- ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଚିଠି
- ୨୧ ରୁ ୫୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନିବା, ପଢିବା ଓ ଲେଖିବା ।
- ୫୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ ଓ ବିୟୋଗ ।
- ଏକକ ଓ ଦଶକ ସଂଖ୍ୟା ସମୂହର ଗଣନ

୩. ଆମରି ରହଣି ଓ ଚଳଣି ୩୮-୫୯

- ଓ ,ଔ, ଝ, ଦ ,ଲ ,ଗ ,କ, ୟ
- ୫୧ ରୁ ୧୦୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ଯାର ଚିହ୍ନଟ କରିବା , ପଢିବା ଓ ଲେଖିବା ।
- ଏକକ, ଦଶକ ଓ ଶତକ ସଂଖ୍ୟା ସମୂହର ଗଣନ
- ଦୁଇ ଅଙ୍କ ବିଶଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗ ଓ ବିୟୋଗ
- ଏକ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣନ

୪. ଆମର ଆଖପାଖ ୬୦-୭୫

ଏ, ଐ, ଜ, ଭ, ଡ, ଶ, ଷ, ଅନୁସାର(ଂ), ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ(ଁ)|

ତିନି ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ ଏବଂ ବିୟୋଗ|

ଲମ୍ବ,ଓଜନ ଓ ଧାରକତ୍ୱର ମାପ

ଦୁଇ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ସହ ଏକ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ଗୁଣନ

ବିଭାଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି

୫ . ଖାଦ୍ୟପାନୀୟ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ 66-89

ଉ, ଊ, ହ, ଛ, ଥ, ଫ, ଠ

ସମୟ ଦେଖିବା(ଘଣ୍ଟା,ମିନିଟ,ସେକେଣ୍ଡ)

ସମୟର କଣ୍ଟାକୁ ପରସ୍ପର ବଦଳେଇବା

ଡିଜିଟାଲ ସଂଖ୍ୟା କୁ ଚିହ୍ନିବା ଏବଂ ଲେଖିବା

୬ . ମତଦାନ ୯୦ -୧୦୧

କ୍ଷ, ଘ, ଧ, ଢ଼, ଦ

ସମୟ ମାପ ବ୍ୟବହାର କରିବା (12 ଘଣ୍ଟିଆ ଏବଂ 24 ଘଣ୍ଟିଆ)

କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର, ସମୟ ସାରଣୀ ଏବଂ ଟ୍ରେନ୍ ଟିକେଟ୍ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ବୁଝିବା|

୭ . ଆଇନଗତ ସୂଚନା ୧୦୨ -୧୧୧

ତ୍ର, ଶ୍ର,ଣ ,ଋ, ଙ୍କ|

ଆଇନଗତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବା ଏବଂ ପଢିବା |

ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଫର୍ମଗୁଡିକ ପଢିବା,ବୁଝିବା ଏବଂଭରିବା(ଚେକ୍, ଜମା ସ୍ଲିପ୍, ନଗଦ ଟଙ୍କା ଉଠାଇବା ସ୍ଲିପ୍) |

ସାଇବର ସୁରକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଜାଣିବା|

ମୋ ବହି

ମୋ ନାମ _ ________________________________

ମୋ ଠିକଣା _ ________________________________

____

ମୋ ମୋବାଇଲ ନମ୍ବର ________________________________

ରାଜୁ ଜୋତା ଦୋକାନ
ମମତା ବୁଟିକ୍
7
3
ଶୁଭ
ଲାଭ
4

କଥାବାର୍ତ୍ତା ପାଇଁ

୧ . ଏହି ଚିତ୍ରଟି କେଉଁ ସ୍ଥାନର ଅଟେ? ୨ . କିଏ କଣ କରୁଛନ୍ତି? ୩. ଆପଣଙ୍କ ତେଜରାତି ଦୋକାନରେ କଣ ମିଳୁଛି? ୪. ଏହି ଚିତ୍ରରେ ସମୁଦାୟ କେତେ ଜଣ ପିଲା ଅଛନ୍ତି? ୫, ଚିତ୍ରରେ ୪ କେଉଁଠାରେ ଲେଖାଯାଇଛି? ୬. ଏହି ଚିତ୍ରରେ ସମୁଦାୟ କେତୋଟି ଖଟ ଅଛି? ୭. ଆପଣଙ୍କ ଘର ମଧ୍ୟ ନମ୍ବର ହୋଇଛି କି ? ୮ . ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ କଣ କଥା ହୋଇପାରେ ?

୧ ପରିବାର ଓ ପଡୋଶୀ

हम सीख गे

ଅ	ଆ	ନ	ପ	ସ	ର	ବ

- ୧ ରୁ ୨୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନିବା, ପଢିବା ଓ ଲେଖିବା ।

ଚିତ୍ରକୁ ଅନୁମାନ କରି ପଢିବା

ଦୋକାନ

ପରିବାର

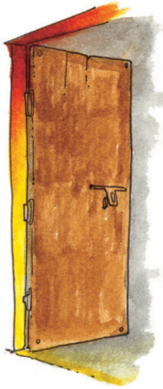

କବାଟ

ରୋଷେଇ ଘର

पदिए और दलदखए

ଅ

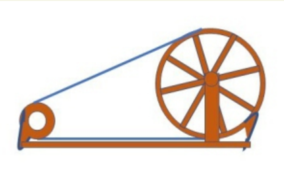

ଅରଟ

ଆ

ଆତ

ଅ ଆ

ନ

ନୟନ

ନା

ନାରୀ

ନ ନା

ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସୂଚନା – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଏହି ଚିତ୍ରକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଇବେ| ଚିତ୍ର ତଳେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ନାମକୁ ଆଙ୍ଗୁଳି ରଖି ପଢାଇବେ ଓ ଅକ୍ଷର ଲେଖାଇବେ | ଅ ଏବଂ ଆ ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଆକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ମଧ ଚିହ୍ନଟ କରାଇବେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ବାକିଥିବା ଅକ୍ଷରକୁ ମଧ୍ଯ ପଢାଇବେ ଓ ଲେଖାଇବେ |

ପ

ପଣସ

ପା

ପାଳଙ୍ଗ

ପ ପା

ସ

ସହର

ସା

୭

ସାତ

ସ ସା

ର

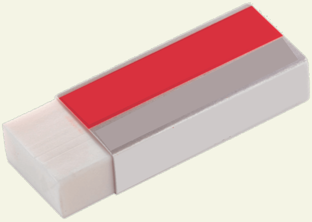

ରା

ରବର

ରାକ୍ଷୀ

ର ରା

ବ

ବା

ବଣ

ବାଘ

ବ ବା

- **ଦେଖନ୍ତୁ ଏବଂ ପଢନ୍ତୁ**

ନନା	ଆତ	ରବର
ବାପା	ଆସ	ପଣସ
ପାଖ	କାମ	ସକାଳ
ମାପ	ବାଜା	କାଗଜ

- **ଶବ୍ଦକୁ ଚିହ୍ନି ଗୋଲ ବୁଲାନ୍ତୁ**

ଅ	ବା	ଜା	ମା	ପ
ନ	ର	କ	ତ	ଣ
ନା	ବ	ଟ	ଆ	ସ
ମ	ର	ଜ	ଗ	କା
କା	ବା	ପା	ଖ	ଳ

▪ ଚିତ୍ରକୁ ଦେଖି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରନ୍ତୁ -

୭

ସା ----

ଆ-----ମାରୀ

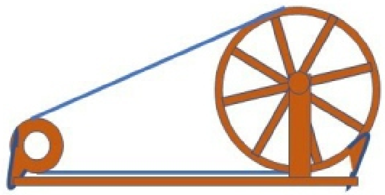

ଅ----ଟ

ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସୂଚନା - ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶିଖିଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ବୋର୍ଡରେ ଲେଖନ୍ତୁ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ତିଆରି କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ସମସ୍ତେ ମିଶି ଶବ୍ଦ ତିଆରି କରନ୍ତୁ। ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ । ଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ପଢିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ।

■ ଗଣନ୍ତୁ ଏବଂ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନନ୍ତୁ

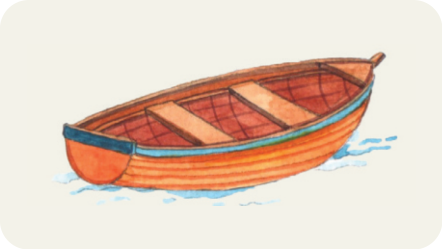

୧

ଗୋଟିଏ ଡଙ୍ଗା

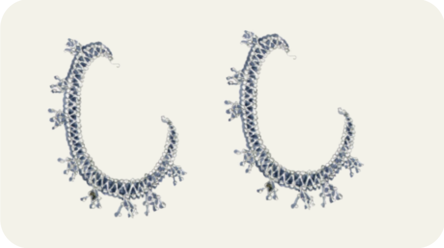

୨

ଦୁଇଟି ପାଉଁଜୀ

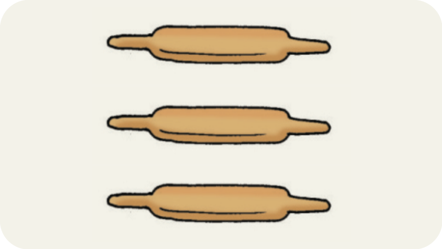

୩

ତିନୋଟି ବେଲଣା

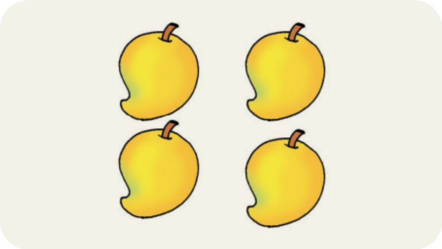

୪

ଚାରୋଟି ଆମ୍ବ

୫

ପାଞ୍ଚଟି ଘର

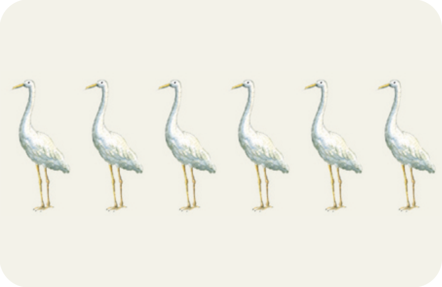

୬

ଛଅଟି ବଗ

୭

ସାତଟି ମାଠିଆ

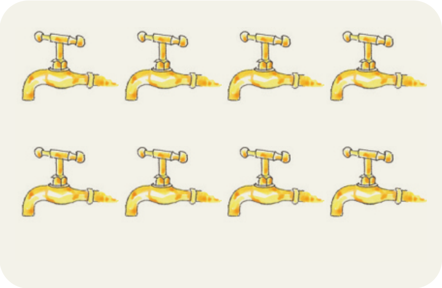

୮

ଆଠଟି ନଳ

୯

ନଅଟି ଡାଳିମ୍ବ

ଶିକ୍ଷକ ନିମନ୍ତେ ସୂଚନା – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନେ ଚିତ୍ରକୁ ଗଣିବେ ଓ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବେ, ସେଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବେ | ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନିଜ ଆଖ ପାଖରେ ଥିବା ଜିନିଷକୁ ଗଣିବେ ଓ ଲେଖିବେ । ଶିକ୍ଷକ ଏମିତି ସୁଯୋଗ ତିଆରି କରିବେ ଯେପରି- ଏହି କୋଠରୀରେ କେତେ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ?

ମୋବାଇଲରେ କେଉଁ ସଂଖ୍ୟା କେଉଁଠି ଅଛି ?

୧	୧		୬	୬	
୨	୨		୭	୭	
୩	୩		୮	୮	
୪	୪		୯	୯	
୫	୫				

मोबाइल में कौन-सा अङ्क कहाँ है? खाली स्थानों में सही अङ्क दलदखए

......ଏକ

......ଦୁଇ

......ତିନି

......ଚାରି

......ପାଞ୍ଚ

.......ଛଅ

......ସାତ

.....ଆଠ

.......ନଅ

ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସୂଚନା - ମୋବାଇଲରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସଂଖ୍ୟା ଲେଖିବା ଅଭ୍ୟାସ କରାଇବେ | ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ସଂଖ୍ୟାଗୁଡିକ କହିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ଏବଂ ତା'ପରେ ବିନ୍ଦୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଗୁଡିକ ଲେଖନ୍ତୁ | ଅଧିକ ଅଭ୍ୟାସ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ | ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ଯେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମୋବାଇଲ୍ କି - ପ୍ୟାଡ ରେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଅବସ୍ଥିତି ଚିହ୍ନନ୍ତୁ ଏବଂ ସେହି ଆଧାରରେ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡିକ ଲେଖନ୍ତୁ (1 ରୁ 9ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)।

- ରାଜାଙ୍କ ପରିବାର ବଳଦ ଗାଡିରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଦେଖନ୍ତୁ, ଗଣନ୍ତୁ ଓ ଲେଖନ୍ତୁ ।

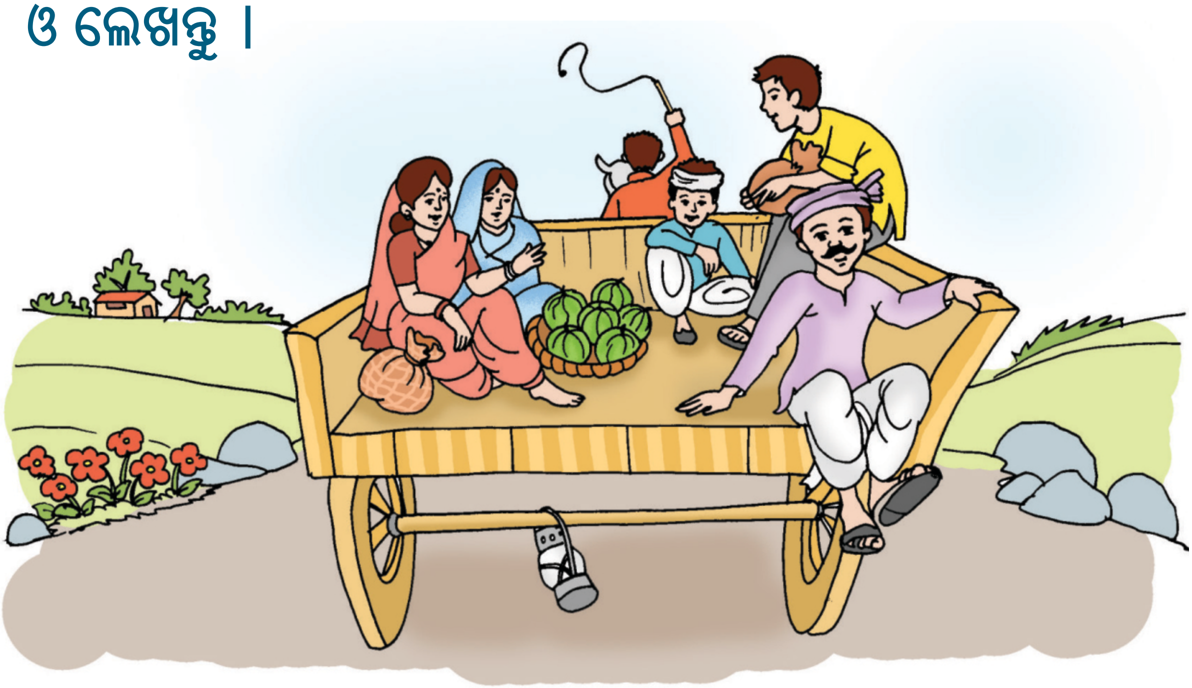

- ଗାଡିରେ ସମୁଦାୟ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ?
- ଗାଡିରେ କେତେଜଣ ପୁରୁଷ ଅଛନ୍ତି ?
- ଗାଡିରେ କେତେଜଣ ମହିଳା ଅଛନ୍ତି ?
- ଟୋକେଇରେ କେତୋଟି ତରଭୁଜ ଅଛି ?
- ଗାଡିରେ କେତୋଟି ଚକ ଅଛି ?
- ଗାଡିରେ କେତୋଟି ଲଣ୍ଠନ ଅଛି ?

- ଖାଲି ଜାଗାରେ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖି କ୍ରମ ପୁରା କର-

୧		୩	୪		୬			୯

ଶିକ୍ଷକ ନିମନ୍ତେ ସୂଚନା – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁକୁ ଗଣି ଠିକ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ କରାଇବେ। ପଢିବା ଓ ଲେଖିବାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ଆଖପାଖର ସଂଖ୍ୟାକୁ ଗଣାଇ ପାରିବେ ।

ଆସନ୍ତୁ ମିଶିକି ଗଣିବା

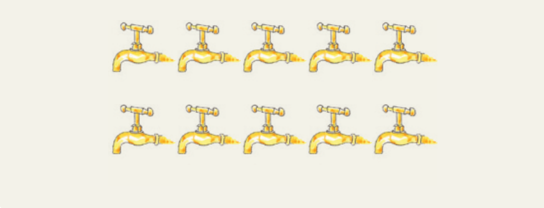

ଦଶଟି ନଳ ୧୦

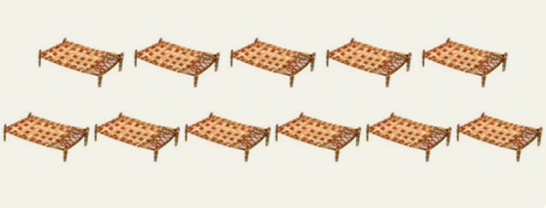

ଏଗାରଟି ଖଟ ୧୧

ବାରଟି ପତ୍ର ୧୨

ତେରଟି ଆଲମାରି ୧୩

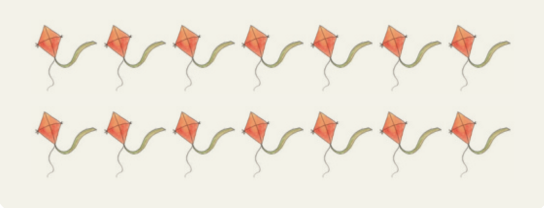

ଚଉଦଟି ଗୁଡି ୧୪

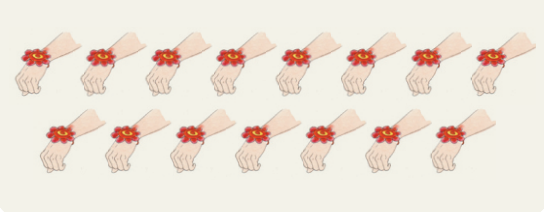

ପନ୍ଦରଟି ରାକ୍ଷୀ ୧୫

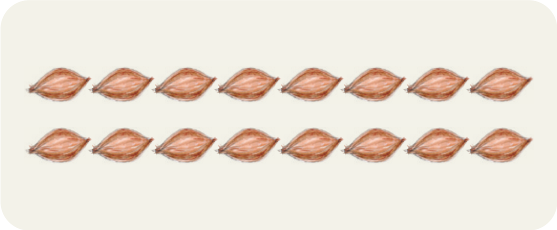

ଷୋହଳଟି ନଡ଼ିଆ ୧୬

ସତରଟି ଡାଳିମ୍ବ ୧୭

ଅଠରଟି ମାଛ ୧୮

ଉଣେଇଶଟି ମୋତି ୧୯

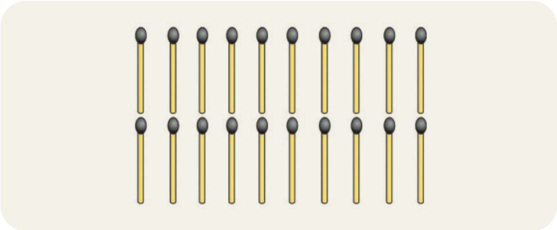

କୋଡିଏଟି ଦିଆସିଲି କାଠି ୨୦

ଖାଲି ଜାଗାରେ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖି କ୍ରମ ପୁରା କର-

୧୦		୧୨		୧୪	୧୫		୧୭			୨୦

ଶିକ୍ଷକ ନିମନ୍ତେ ସୂଚନା – ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁକୁ ଗଣି ଠିକ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ କରାଇବେ। ପଢିବା ଓ ଲେଖିବାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ଆଖପାଖର ସଂଖ୍ୟାକୁ ଗଣାଇ ପାରିବେ ।

अभ्यास-कार्य

1. दिए गए अक्षर की पहचान कर उन पर घेरा लगाइए -

न	-	नल	बेलन
स	-	सपना	बस
रा	-	रात	हीरा
पा	-	पालक	नापा

2. पढ़िए और लिखिए -

पा प आ स ना

3. चित्र देखकर खाली जगह भरिए -

अ........र

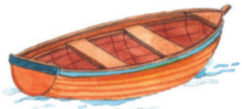

ना.........

........मोसा

4. शब्दों की पहचान कर घेरा लगाइए-

अ	व	वा	ना	आ
प	ना	न	रा	स
ना	प	र	आ	ना
न	र	पा	ना	प
व	सा	व	न	र

5. दिदनए एवंसंख्ंा दलदखए -

6. खाली स्थान मेंसंख्ंा दलखकर राूक्पदिजए -

1		3	4					9

7. दिदनए एवंसंख्ंा दलदखए -

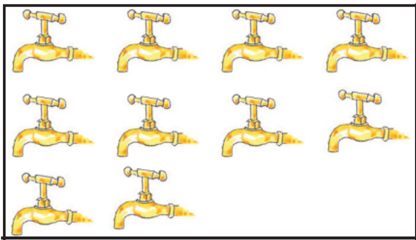			
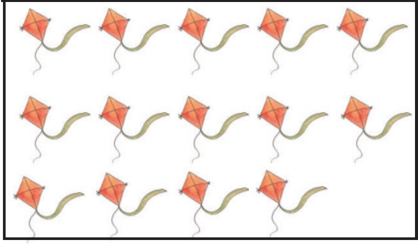		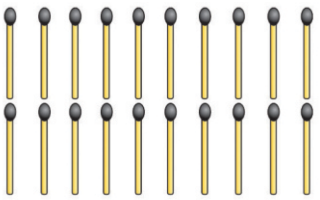	

8. खाली स्थान मेंसंख्ंा दलखकर राूक्पदिजए -

10		12		14	15		17			20

डाक घर
जनपद मुरारी
पत्र
INDIA POST

बातचीत क्े िलए

1. अपनी बात दसूरों तक पहुँचानदे क्दे धलए इस धचत् मेें करौन-करौन सदे तरीक्दे इस्तदेमाल ध

2. क्या आप कभी डाकघर गए हैं? 3. आप डाकघर धकन-धकन कामों सदे जातदे हैं? 4. ख़बरें धकन

तरीकों सदे धमेलती हैं? 5. मोबाइल का प्योग बातचीत क्दे अलावा धकन-धकन क्लए क्दे धलए क

2 बातेचीते

हम सीख गे

इ	ई	ब	्	म	ख	ट	च

- 21 सदे 50 तक की संख्याएँ पहचानना, पढ़ना और धलखना
- 1 सदे 50 तक की संख्याओं जोड़ और घटा करना
- इकाई और दहाई समेहूमें धगनना

दचत् से अनुमान लिाकर पदिए

अखबार

डाक-पदेटी

बातचीत

मौबाइल

पदिए और दलदखए

इ

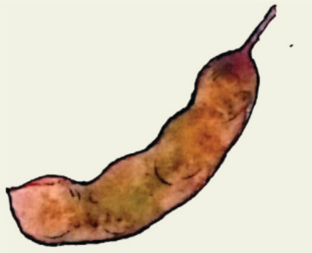

इमली

ई ख

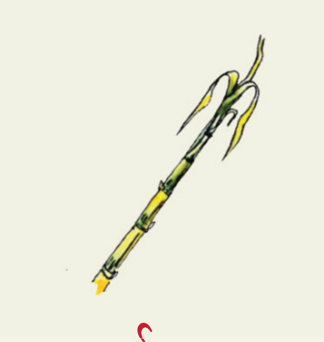

ई

इ ई

ब

बस

बा

बादल

ब बा

दब

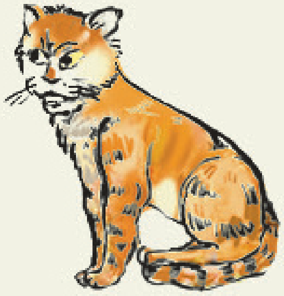

धब◌्लली

बी

बीन

बि

बी

◌त्त

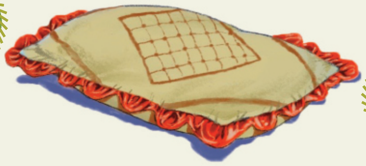

धक्या

◌त्त

ताला

त

ता

दश   क-दनिदेशा्-ददेखकर ि◌ब्द पढ़नदे मे◌े◌ं धि   ◌ाध्थ्यों की मेदद करें, उनसदे अ   र धलखवाएँ। दी गई जगह मे◌े◌ं धलखवाएँ।

द

त्री

3

वली

तीन

दि

ती

म

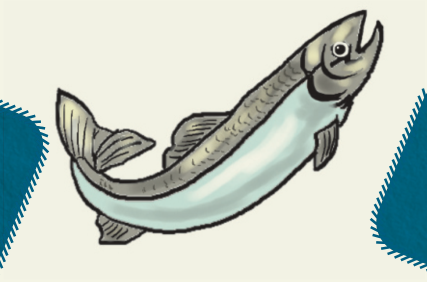

मा

ध

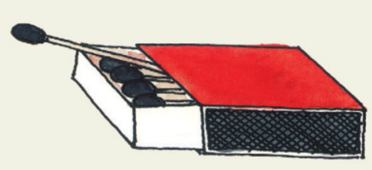

मेछली

मो

म

मा

द म

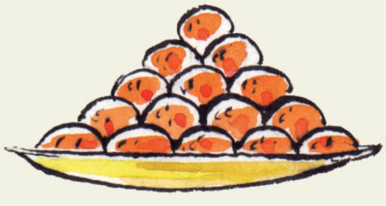

मी

थाई

मील का पत्ृथर

मि

मी

ख

खा

तरा

खाट

ख

खा

द ख

लखैनदे

खी

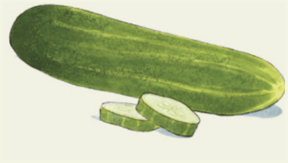

खीरा

खि

खी

ट

टमोटर

टा

टाई

ट

टा

द ट

टी

धकट

टीका

ट

टी

च

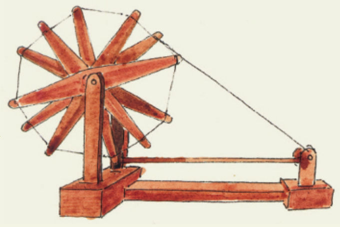

चा

4

रखा

चार

च

चा

द च

ची

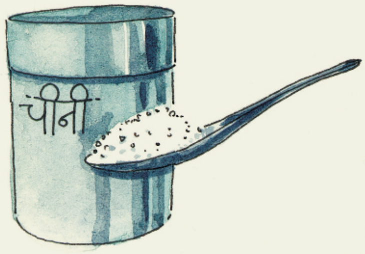

धच ◌ी

चीनी

चि ची

■ दचत् ि◌ ◌ेखकर खाली स्◌्थान भररए –

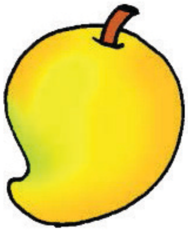

आ........

म..........न

मा........स

........माटर

दश क-दनिदेश - धि ◌ाध्थ्यों को अ रझुक्षेग्रिाऩब्दसें कोउपहृयोजा कर धलखनदे क्दे धलए प्देररत कर◌े◌ं।

वाक्र्ों क़ो दमलकर पदिए – मोलगाड़ी पर सामोन जा रहा

- हौ।
- रानी टीका लगवानदे गई हौ।
- मे सुमेनुधमेठाई खा रहीहौ।
- मीना नदे बाबा को धच ्हीधैलखी
- बस मेों ्सुवारदे लोगहौं।

दचत्ों के नाम दलदखए –

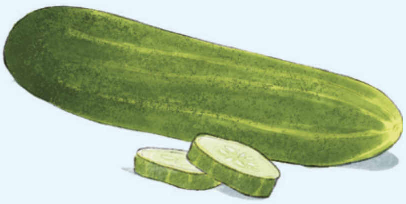

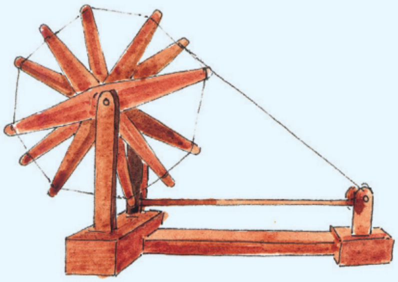

....

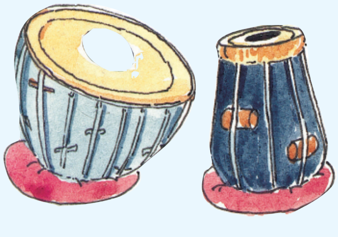

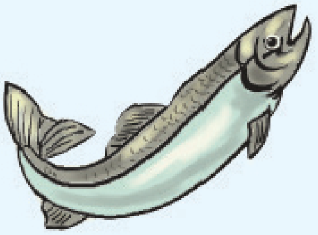

....

दश क-दनिदिेश्क्द पढ़नदे मेों धि ाध्थ्ष्यों की मेदद करें। धि ाध्थ्य्योंं्सेदि् अ्दों को प्हचानदे व उनसदे ज और ्छोटदे-्छोटदे वाक््य धलखनदे क्दे धलए प्देररत करों।

■ **पार्ल के घर में 5 ल़ोि बैठे हैं। 4 ल़ोि और आ िए हैं। अबल्ुक दक्तन◌े ल़ोिएुह**

और धमेलाकर हुए

5 लोग	और	4 लोग धमेलाकर हुए	9 लोग
5	+	4 धमेलाकर हुए	9
5	+	4 =	9

5 + 4 = 9 य◌ा

$$\begin{array}{r} 5 \\ +\ 4 \\ \hline 9 \end{array}$$

■ **ज़ोदड़ए** डाधकए नदे पहलदे धदन 8 धचर ◌्याँ बाँटीं। द

$$\begin{array}{r} 13 \\ +\ 2 \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 15 \\ +\ 3 \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 12 \\ +\ 4 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

7 + 2 = ☐

13 + 4 = ☐

● स◌ूदे धदन उर

3 धचर ◌्याँ बाँटीं। डाधुकमक्लतेनीक्धचर बाँटीं?

____

दश क-दर्निदेश - ◌ाध्थ्यों को जमा और घटा क्दे धनिान पहचाननदे और ्रा◌्योुँत्करसदे क्दे अधिक सदे अधिक अवसर द◌े◌ं।गधणोत मे◌े◌ं '+' ◌्यह जमा का धनिान ह◌ै, '–' ◌्यह घटा का धनिान ह◌ै और '=' ◌्यह बराबर का धनिान है।

- **नौ बल्ब में से ि◌◌ु◌ो बल्ब खराब ह़ो ि◌ए। बताइए, दक्तने बल्ब◌ूचाल हाल्त म◌े◌ं ह◌ै◌ं?**

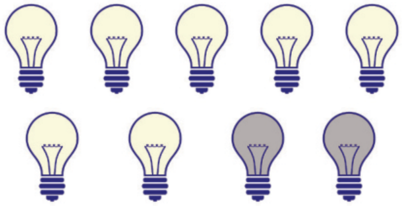

ब्लब मे◌े◌ं सदे

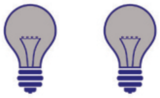

ब्लब खराब हए◌ु

चाल◌ूलत मे◌े◌ं बचदे ब्लब

9	**बल्ब म◌े◌ं–स◌े**	**2**	**बल्ब खराब हए◌ु**	=	**7**	**बल्ब चाल◌ूाल्त में बचे**
9	–	**2**	**बचे**	=	**7**	
9	–	**2**		=	**7**	

$$\begin{array}{r} 9 \\ -\ 2 \\ \hline 7 \\ \hline \end{array}$$

र्◌ा

$$9 - 2 = 7$$

दश क-दनिदेश - दैधनक जीवन मे◌े◌ं ऐसदे अवसर आ◌ूदे हैं◌ोजनमों घटाव करना होता हैं। धि ◌ाध्थ्यों को प्◌ोत्साधहत कर◌े◌ं धक वदे अलग-अ◌ं◌ू◌्याओं जोड़कर ऐसा कर पाएँ। ◌्छोटी (9 तक की) ◌ं◌्याओं प्◌्योग कर घटा भी कर पाएँ।

घटाइए

9	6	8
− 3	− 2	− 4
____	____	____

7 − 3 = ☐

5 − 2 = ☐

- जावदेद क्दे पास 20 रुपए हैं, उसनदे 15 रुपए क्दे फल खरीददे, अब उसक्दे पास धकतनदे रुपए बचदे हैं?

____

आइए, ज़ोड़कर दिन्ती सीखें

धमेठाई क्दे एक धडब्बदे में 10 इकाइयों का मेतलब 1 दहाई होता है। ददेधखए, समेधझए और धलधखए

20 + 1 = 21

2 दहाई और 1 इकाई — इक्कीस

20 + 2 = 22

2 दहाई और 2 इकाई — बाईस

20 + 3 = 23

2 दहाई और 3 इकाई — तदेईस

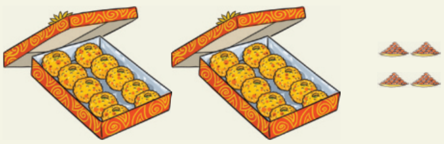

20 + 4 = 24

2 दहाई और 4 इकाई — चरौबीस

20 + 5 = 25

2 दहाई और 5 इकाई — पच्चीस

20 + 6 = 26

2 दहाई और 6 इकाई — ◌्छब्बीस

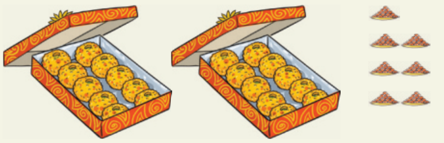

20 + 7 = 27

2 दहाई और 7 इकाई — सत्◌ाईस

20 + 8 = 28

2 दहाई और 8 इकाई — अटठ्ाईस्

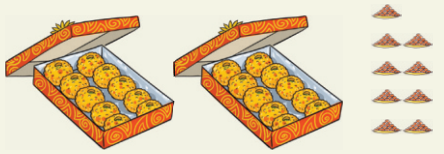

20 + 9 = 29

2 दहाई और 9 इकाई — उनतीस

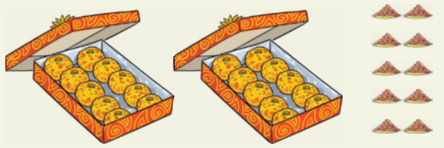

20 + 10 = 30

2 दहाई और 10 इकाई — तीस

◌्या 3 दहाई

दश **क-दनिदेश** - इसी तरह आगे◌ं◌्यिएँ धलखनदे मे◌े ◌ं धि ◌ेंध्थ्यों की मेदद क

30	+	1	=	31	40	+	1	=	41
30	+	2	=	32	40	+	2	=	42
30	+	3	=	33	40	+	3	=	43
30	+	4	=	34	40	+	4	=	44
30	+	5	=	35	40	+	5	=	45
30	+	6	=	36	40	+	6	=	46
30	+	7	=	37	40	+	7	=	47
30	+	8	=	38	40	+	8	=	48
30	+	9	=	39	40	+	9	=	49
30	+	10	=	40	40	+	10	=	50

- **एक दडब्बी में 10 ्तीदलर्ाँ हैं। ्तीदलु सेरुं् कीबॅक्स में दलदखए –**

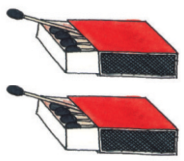		र्ा ☐ + ☐
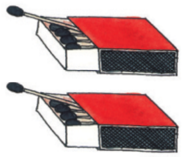	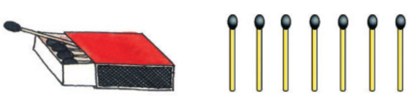	र्ा ☐ + ☐